

quasi connaturaliter debiti, quod non habet amor naturalis, ut explicatum est.

26. *Extenduntur dicta ad amorem concupiscentiæ.* — Unde ulterius si quis consideret rationem ob quam dicimus hunc amorem non posse fieri viribus naturæ, intelliget assertionem non solum esse veram de amore benevolentiae, sed etiam de amore concupiscentiæ Dei, ut est nostrum bonum beatificum naturale, si sit in sua specie perfectus, et super omnia, modo in capite præcedenti explicato. Probat, quia etiam hic amor includit propositum servandi omnia præcepta naturalia, et vitandi omnia peccata auctori naturæ contraria. Quia licet non includat hoc propositum sub ratione tam perfecta quam est ratio amoris benevolentiae, nihilominus absolute includit illud, sicut intentio efficax finis propositum mediorum includit. Quia observantia omnium præceptorum naturalium est medium necessarium ad consequendum bonum sic amatum, non enim potest esse beatus, etiam naturaliter, qui auctorem suum offensum habuerit: ergo eadem ratio impotentiae est in homine lapsa, ex parte hujus propositi ad hunc amorem, quæ est ad amorem benevolentiae. Probat, quia difficultas illius propositi non est posita in hoc quod sub hac vel illa ratione magis vel minus perfecta habeatur, sed in substantia (ut sic dicam) absoluti propositi, quia executio ejus quoad observanda omnia præcepta, etiam quoad substantiam eorum, est impossibilis homini lapsa per vires naturæ, et ideo talis executio objective proposita est objectum impossibile, ac subinde incapax naturalis propositi absoluti. Hæc autem ratio eodem modo procedit in tali proposito, sub quacumque ratione naturali proponatur. Ob hanc ergo causam credimus assertionem propositam tam esse veram de amore concupiscentiæ Dei super omnia, quam benevolentiae. Et licet auctores hoc diserte non explicaverint, tamen vel indistincte loquuntur, vel qui unum affirmant, aliud non negant, uno vel alio excepto, qui alio fundamento ducitur, scilicet, quod omnis amor benevolentiae sit supernaturalis, quod supra refutatum est.

CAPUT XXXV.

QUÆ GRATIA SIT NECESSARIA IN STATU NATURÆ LAPSE AD DILIGENDUM, AMORE NATURALI SUPER OMNIA, DEUM UT AUCTOREM NATURÆ?

1. *Prima opinio.* — Duae difficultates in cap. 32, num. 1 et 2, insolutas reliquimus,

quibus in hoc et sequenti capite satisfaciendum est. In priori postulatur utrum, ad habendum hunc actum in hoc statu, necessaria sit habitualis gratia sanans naturam quoad ablationem culpæ. Ita enim nonnulli affirmant, credentes esse sententiam D. Thomæ, dicta q. 109, art. 3, quoniam dicit hominem in statu naturæ corruptæ ab hac dilectione deficere, nisi sanetur per gratiam Dei. Gratia autem sanans naturam non est nisi gratia habitualis. Potestque hoc quoad mentem Divi Thomæ confirmari, quia eadem gratia requiritur ad diligendum Deum super omnia, quæ ad servanda omnia præcepta naturalia longo tempore, juxta dicta in capite præcedenti; sed D. Thomas, in artic. 4, docet non posse hominem implere omnia mandata sine gratia sanante, et clarius art. 8 dicit non posse vitare omnia peccata sine gratia habituali sanante; idem autem est vitare peccata, et servare præcepta, quia non peccatur nisi contra præceptum, unde nec vitantur peccata, nisi servando mandata; ergo cum D. Thomas dicit requiri gratiam sanantem ad servanda omnia mandata, de gratia habituali loquitur; ergo in eodem sensu dicit requiri gratiam sanantem ad diligendum Deum. Secundo potest eadem mens D. Thomæ colligi ex dicto art. 4, ad 3, quatenus dicit non posse hominem lapsum implere præceptum de dilectione Dei ex puris naturalibus, secundum quod ex charitate impletur, quod interpretandum videtur casualiter, scilicet, quia illud præceptum naturale non impletur in hac vita, nisi secundum modum charitatis; sed ad implendum quodlibet præceptum secundum modum charitatis est necessaria gratia habitualis, quæ a charitate non separatur: ergo eadem gratia requiritur in hoc statu ad diligendum super omnia Deum, etiam ut finem naturæ. Atque ita sentit Conrad. in dicto artic. 3, et insinuant alii recentiores Thomistæ, et plures Theologi, licet ex aliis principiis, ut statim referam.

2. *Prima opinio astruens amorem prædictum, etc.* — *Ejus fundamentum.* — *Reprobatur dicta opinio cum fundamento ejus.* — Ut fundamentum et veritatem hujus sententiæ expendamus, oportet advertere duobus modis cogitari posse hanc dilectionem non posse elici ab homine lapsa sine gratia habituali, scilicet, vel consequenter, ordine saltem naturæ, licet concomitanter duratione temporis, vel antecedenter, sive ordine temporis, sive saltem naturæ. Priori modo existimarunt aliqui Theologi antiqui necessario esse conjunctam habi-

tualem gratiam cum hac dilectione, quia est sufficiens dispositio ad gratiam, et ita si non præcedit gratia, saltem consequitur ad illam. Hæc sententia tribuitur Scoto locis citatis cap. 32. Verumtamen cum Scotus, in tali dilectione, ut sit ultima dispositio ad gratiam, certam quamdam durationem ejus requirat, potius supponit in tempore brevioris posse dilectionem illam esse sine habituali gratia. Tribuitur etiam Cajetano a nobis etiam citato in cap. 32, num. 3. Sed ille potius docet expresse posse hunc amorem aliquo tempore esse informem, id est, non formatum charitate, et consequenter sine gratia. Magis inclinant in hanc opinionem Gabriel et Almainus, qui, cum dicant illum amorem esse sufficientem dispositionem, et certam ejus durationem aut intensionem non postulent, consequenter dicere coguntur illum actum non esse sine habituali gratia. Verumtamen fundamentum hujus sententiæ reprobum est et erroneum, quia de fide certum est nullum actum solis viribus naturæ elicibilem esse sufficientem dispositionem ad gratiam, ut infra ostendemus. Et hinc aperte concluditur, ratione concomitantiae, seu necessariæ consecutionis, non esse necessariam gratiam habitualem ad habendum hunc actum, quia nulla alia ratio illius concomitantiae cogitari potest, præter rationem dispositionis ultimæ.

3. *Est vero falsa dicta opinio, esto dictum amorem naturalem cum auxilio specialiter elici.* — Dices hoc recte concludere contra prædictam opinionem, quæ asserebat illum actum dilectionis Dei fieri viribus naturalibus: posse autem aliquem dicere illum actum elicibilem per auxilium gratiæ esse sufficientem dispositionem ad habitualem gratiam, et ita nunquam separari ab illa, saltem consequenter: sic enim hæc sententia non repugnat alteri dogmati, quod actus elicibilis solis viribus naturæ non est sufficiens dispositio ad gratiam. Respondeo etiam in hoc sensu illam sententiam non esse probabilem, sed omnino falsam: suppono enim sermonem esse de actu dilectionis naturalis, ut per se et ex natura sua elici potest per solas vires liberi arbitrii, licet ex accidenti, in natura lapsa, vulnera et impedimenta ejus hoc impediunt. Unde etiam supponimus sermonem esse de dilectione, quæ præcise terminatur ad Deum ut auctorem naturæ, et solum includit observantiam præceptorum naturalium. Quod adverteo, quia potest aliter dici, in hoc statu dilectionem Dei, etiam ut est auctor naturæ, nun-

quam elici nisi per actum verum charitatis, et sub altiori ratione, qui modus dicendi est omnino distinctus ab opinione quam nunc tractamus, et paulo post examinabitur, a num. 13.

4. *Assertio contra præcedentem opinionem.* — *Probat, primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — His ergo positis, dico talem actum, etiam ut elicibilem per auxilium gratiæ, non esse dispositionem, præsertim ultimam ad habitum gratiæ, saltem per seloquendo et extra sacramentum. Hoc enim nunc satis est ut talis actus etiam sic factus non habeat necessariam conjunctionem cum habitu gratiæ, ut per se constat. Probat, autem assumptum, quia infra ostendemus primo, nullum actum naturalem habentem eam tantum perfectionem quæ de se viribus naturæ fieri potest, esse dispositionem ad gratiam, solum quia fit ex aliquo auxilio gratiæ, quia extrinsecum principium efficiens, si non reddat actum in se meliorem et perfectiorem, non reddit illum magis aptum ut ad gratiam disponat. Secundo, magis in particulari, quia illa dilectio non convertit hominem ad Deum secundum supremam rationem ultimi finis supernaturalis, et consequenter non potest esse fundamentum propriæ amicitiae divinæ, quæ in supernaturali communicatione fundatur. Item non includit propositum servandi omnia præcepta supernaturalia, et consequenter nec dolorem de peccatis contra eadem præcepta, neque de aliis ut avertunt a fine supernaturali, et ideo non potest esse sufficiens dispositio ad justitiam, seu gratiam habitualement, neque ad remissionem peccati, quod a Deo ut fine supernaturali hominem avertit. Tertio, probatur ex Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 6, ubi, describens dispositionem ad justitiam, amorem Dei auctoris supernaturalis justitiæ requirit, et sess. 14, cap. 4, dicit tunc contritionem ad justificationem sufficere, quando est charitate formata. Igitur manifestum est dilectionem Dei in se naturalem, quantumvis ex auxilio gratiæ procedat, non esse dispositionem ultimam, ac proinde hoc titulo non habere consequenter seu concomitanter gratiam habitualement sibi conjunctam.

5. *Secunda opinio Alvarez, requirens ad prædictum amorem gratiam habitualement.* — *Primus modus explicandi hanc opinionem.* — Alii ergo dixerunt gratiam habitualement esse necessariam ad hunc actum dilectionis antecedenter; illius autem necessitas duplici modo explicatur. Primo, ut gratia habitualis prærequiratur tanquam prævia dispositio necessaria, ut homo

in hoc statu sit capax talis amoris; quia homo in peccato existens ac permanens est incapax illius; sed in hoc statu non potest esse sine gratia aut peccato; ergo nisi præcedat gratia et tollat peccatum, impossibile est habere talem actum. Consequentia patet ex dictis in primo puncto, quia hic actus nec sufficit ad tollendum peccatum, neque proxime ad gratiam disponit; si ergo homo existens in peccato illum actum eliciat, manebunt simul dilectio et peccatum. Quod autem hoc repugnet, patet, quia alias talis homo simul esset aversus et conversus ad Deum; item esset conversus simul ad Deum, et ad creaturam ut ad ultimum finem. Nam peccator diligit creaturam ut ultimum finem, et qui diligit Deum super omnia, eum etiam diligit ut ultimum finem. Hoc autem repugnat; tum quia nulla esse potest conventio lucis ad tenebras, Christi ad Belial; tum etiam quia non potest homo simul habere duos fines ultimos diversos, nedum repugnantes, juxta doctrinam D. Thom. 1. 2, quæst. 1, art. 5.

6. *Prædictus explicandi modus impugnatur.*

—*Primo.*—Hæc vero ratio, ut jam supra tetigi, non probat intentum, quia peccatum originale vel habituale, et hic actus amoris naturalis non habent inter se formalem repugnantiam. Quod probo, primo, quia anima separata pueri decedentis sine remedio peccati originalis potest diligere Deum, ut auctorem naturæ, super omnia, et tamen est in peccato originali, quod post hanc vitam non tollitur, maxime per actum mere naturalem; ergo ibi manent simul peccatum originale et dilectio actualis, atque ita in illo exemplo manifeste deficit discursus illius rationis. Probat ergo major, primo ex D. Thom. in 2, distinct. 33, quæst. 2, artic. 2, ad 5, ubi ait pueros decedentes sine baptismo, quamvis sint separati a Deo quantum ad conjunctionem gloriæ (adde etiam gratiæ), non tamen esse penitus separatos, quia sunt conjuncti per participationem naturalium bonorum. *Et ita* (inquit) *de illo gaudere poterunt naturali cognitione et dilectione.* Unde plane concedit quod in argumento sumpserat, illos pueros, sicut naturalem cognitionem Dei habebunt, ita posse Deum naturaliter diligere, ubi licet non addat particulam, super omnia, tamen loquitur de tota dilectione Dei per se possibili per vires naturæ. Et ita intellexit et secutus est D. Thomam Soto, libr. 1 de Natur. et grat., c. 14, et probat optima ratione, quia naturalis ratio eo inclinatur, et ibi cessat impedimentum ponderis

carnis, quam rationem nos statim urgebimus; additque permultos tenere illam sententiam, quam etiam sequitur Medina dicto artic. 3, in 4 conclus., de dilectione naturali, ubi etiam ita intelligit D. Thomam.

7. *Progreditur proxima impugnatio.* — Ratione etiam tacta videtur convinci, quia hic actus est possibilis per vires intrinsecas voluntatis, quæ in pueris illis integræ manent, et in eis non est inordinata concupiscentia, nec futura est aliqua gravis tentatio, ut suppono; ergo possunt illi pueri integre et adæquate exercere vires sui arbitrii, diligendo Deum, nam sola culpa seu privatio gratiæ non potest impedire usum facultatis naturalis, ut in primo libro late probavi. Et confirmatur, quia puer existens in solo originali post hanc vitam, vel anima ejus potest implere omnia alia præcepta naturalia viribus naturæ propter rationem factam, quod ibi cessant impedimenta concupiscentiæ, et similia hujus vitæ, unde quoad hoc assimilatur ille status statui naturæ integræ gratiæ carentis; ergo potest etiam diligere Deum super omnia, quia qui potest exequi suis viribus observantiam totius legis naturalis, potest etiam illam absolute et efficaciter proponere, quod solum desiderabamus in homine lapso, ut posset hunc actum dilectionis super omnia elicere.

8. *Impugnatur secundo a priori.*—Secundo, est ratio a priori, quia actus et habitus non opponuntur formaliter, ideoque simul esse possunt circa contraria objecta, ut ex philosophia constat; peccatum autem originale quasi habituale est, sicut et personale, quatenus reatus manet, actu transacto, et ideo actus dilectionis naturalis non opponitur formaliter habituali peccato. Ac proinde ex hac parte non repugnat actum naturalis dilectionis Dei simul esse cum peccato originali, vel alio habituali. Imo etiam de dilectione supernaturali et charitatis diximus in materia de Incarnatione et de Pœnitentia non excludere formaliter culpam habitualem, licet per illam expellatur talis culpa, quatenus disponendo proxime ad gratiam, efficaciter impetrat remissionem culpæ. Dilectio autem naturalis non sufficienter disponit ad gratiam et remissionem peccati, ut ostensum est, et ideo neque isto modo repugnat cum habituali peccato. Accedit quod conversio illa, vel aversio originalis vel habitualis peccati, præter privationem gratiæ habitualis, non est aliquid physicum, sed morale, et ideo minorem habet repugnantiam cum actuali conversione con-

traria et physica, ideoque de potentia absoluta non repugnat habitualem culpam simul esse cum actu charitatis, ut in materia de Pœnitentia docui, et infra etiam dicam. De potentia autem ordinaria hoc non habet locum, quando amor Dei est perfectus et charitatis, quia est plena conversio ad Deum, et integra retractatio peccati. Hoc autem non habet dilectio naturalis, ut satis explicui, et ideo etiam de potentia ordinaria non repugnat talem dilectionem esse simul cum originali vel habituali peccato.

9. *Objectio.* — *Diluitur.* — Dices, quamvis illa dilectio non plene convertat voluntatem ad Deum, nec avertat ab omni peccato, saltem convertit sufficienter ad Deum ut finem naturalem, et avertit ab omni peccato contrario legi naturali; ergo saltem sufficit ut remittatur macula peccati ex ea parte qua avertit hominem a fine naturali, quia non repugnat hominem esse aversum a fine supernaturali, et non a naturali, nam de originali peccato ita multi sentiunt, et in quocumque fieri posse docuit Cajetan. 1. 2, q. 113, a. 2. Respondetur, quidquid sit, an de potentia absoluta sit possibilis dimidiata venia seu remissio peccati quoad culpam, de lege ordinaria et juxta divinam institutionem certum est non ita remitti culpam peccati. Itemque certum est naturalem actum non esse sufficientem ad tollendam vel minuendam culpam, quia aversio moralis a Deo, ut fine naturali, quando fit seu contrahitur, semper est conjuncta cum aversione a fine supernaturali, et ideo nunquam tollitur sine dispositione, vel forma quæ ad finem supernaturalem hominem convertat. Præterquam quod, licet Deus illo modo remitteret aversionem tantum a fine naturali, id non faceret infundendo gratiam nec justificando hominem, et ideo etiam tunc talis dilectio non supponeret gratiam, neque illam necessario conjunctam haberet; ergo multo minus nunc illam prærequirit, quando ille actus non sufficit ad culpam ullo modo tollendam aut minuendam.

10. *Alter modus explicandi secundam opinionem.* — Alio ergo modo dicitur necessario præsupponi gratia ad hujusmodi actum dilectionis, quia est veluti principium seu fundamentum ejus. Non quidem quia gratia vel charitas sit proprium principium aut virtus talem actum eliciens, nam virtus infusa non elicit actum acquisitum, seu naturalem: sed quia talis dilectio non fit nisi per auxilium gratiæ sanantis; hoc autem auxilium non da-

tur nisi justis, quia non datur nisi ratione ipsius gratiæ habitualis sanantis animam. Nam illi soli debetur, et non est cur gratis detur homini indigno et peccatori, cum actus ille non sit necessarius, imo neque per se ordinatus ad remissionem peccati, vel ad justitiam obtinendam.

11. *Probabilis prædicta opinio, si requirat habitualem gratiam, non ex natura rei, sed Dei lege.* — Ex hac vero ratione seu declaratione imprimis sumo, ex natura rei non esse necessariam gratiam habitualem ad eliciendum hunc actum, quia illa nec per se nec per habitus suos elicit hujusmodi actum; ergo sine illis habitibus potest dari voluntati sufficiens adjutorium ad efficiendum illum actum; hoc autem adjutorium non est per se connexum cum tota habituali gratia, neque ex natura rei illam necessario supponit, hoc enim neque ratione facta probatur, neque ulla occurrit qua possit fieri verisimile. Ergo ad summum relinquatur gratiam habitualem prærequiri ad hunc actum dilectionis ex lege et ordinatione divina, non ex necessaria rerum connexionione, sed quadam morali congruentia. Sicut supra dicebamus, ad non peccandum diu contra legem naturæ, necessariam esse in hoc statu gratiam habitualem, non ex natura rei, sed ex lege divina. Idem ergo erit in præsentī, quia dilectio super omnia habet annexam observationem omnium mandatorum, et illi æquiparatur juxta superius dicta.

12. *Assertio prædicta opinio est omnino incerta.* — *Probat per primo.* — *Probat per secundo.* — *Conjectura num. 10 diluitur.* — Atque hic modus dicendi sic expositus probabilis est, sed mihi valde incertus. Primo, quia quod Deus peccatoribus præsertim fidelibus nunquam det sufficiens auxilium ad hujusmodi actum, nisi prius se disponant ad justitiam, pendet ex divina voluntate, quæ vel auctoritate debet nobis innotescere, vel ex effectibus sufficienter colligi. In præsentī autem nulla est auctoritas vel testimonium quo de tali divina voluntate constet, nullum enim affertur, neque ego illud invenio. Neque etiam ex effectibus colligitur, quia multi diligunt Deum qui nesciunt an amore vel odio digni sint, qui etiam ignorant an dilectio illa quam experiuntur, sit naturalis vel supernaturalis, perfecta vel imperfecta; ergo ex effectibus cognosci non potest an peccator recipiat auxilium ad eliciendum actum naturalem dilectionis Dei, necne; ergo nulla via ostendi potest Deum non dare hoc auxilium, nisi tantum justis. Neque etiam

conjectura, ad id persuadendum adducta, est magni momenti, quia licet hoc auxilium non sit debitum peccatori, potest nihilominus illis gratis donari, sicut multa alia dona et auxilia gratiæ ei conferuntur. Et licet actus naturalis dilectionis non sit necessarius ad conversionem peccatoris, potest tamen esse utilis, quod satis est ut auxilium ei conferatur. Sicut etiam justo non est necessarius hic actus, sufficit enim illi amor charitatis, imo melius ei esset hunc semper exercere: et nihilominus Deus, pro admirabili et varia suæ providentiæ dispositione, interdum tribuit auxilium ad hunc amorem, interdum ad perfectiorem, prout ei placet, vel prout occasiones occurrentium causarum postulant, quibus ipse se accommodat quoad auxilia gratiæ, quantum et quomodo vult. Neque etiam est necessaria illa comparatio inter actum dilectionis et diuturnam observantiam mandatorum, quia hæc consistit in executione, quæ successu temporis et multis actibus fit, ideoque ad illam necessaria est specialis Dei protectio, et perseverantiæ donum, vel integrum, vel magna ex parte, quæ sunt propria filiorum: at vero dilectio consistit in uno actu simplici, qui objective tantum includit observantiam mandatorum, utique in proposito, et ideo ad illum sufficit unum vel aliud auxilium, quod etiam solet peccatoribus communicari. Quapropter probabilius existimo etiam ex hoc capite non necessario præsupponi gratiam habitualement ad hunc actum, ac proinde posse hunc actum inveniri in peccatore, præsertim fidei; quid vero de infideli sentiendum sit, paulo post dicam.

13. *Opinio tertia principalis.* — *Ejus ratio.* — Præter dictas sententias, invenio aliam viam fundandi necessitatem gratiæ habitualis ad diligendum Deum ut auctorem naturæ super omnia, nimirum quia in hoc statu non diligitur Deus etiam ut auctor naturæ per actum naturalem, sed solum per infusum et supernaturalem. Unde quia amor supernaturalis Dei non est nisi amor charitatis, quæ semper est conjuncta gratiæ tanquam radici et principali fonti, ideo talis dilectio nunc semper gratiam prærequirit. Hanc opinionem indicat Conrad., dict. a. 3, in fine corporis, ubi notat differentiam inter hominem in hoc statu et in natura integra, quod nunc sanatus per gratiam non diligit Deum naturaliter, sed gratuito amore, homo autem in natura integra diligit naturaliter, id est, ex natura tantum, exclusa gratia gratum faciente, Deum super om-

nia. Quæ differentia non videtur posse in alio sensu intelligi. Et videtur illi favere D. Thomas in secundo loco supra allegato, ubi significat hanc dilectionem semper nunc esse secundum modum charitatis. Ratione potest etiam hæc opinio suaderi, quia homo lapsus non resumit vires (ut ita dicam) ad diligendum Deum, nisi mediante fide, quæ est totius justitiæ fundamentum; sed per fidem non movemur ad diligendum Deum, nisi ut obiectum supernaturalis amoris; ergo in hoc statu nunquam diligitur Deus super omnia, ut est auctor naturæ, quin eodem actu diligatur ut obiectum supernaturale, ac subinde amore charitatis.

14. *Assertio tertia contra proximam opinionem.* — Verumtamen neque ista sententia vera mihi videtur, neque ad mentem D. Thomæ. Ille enim in dicto art. 3, sicut in Angelis et in homine integro, ita etiam in homine lapsus duos actus amoris docet inveniri posse, naturalem scilicet et supernaturalem; differentiam autem in hoc solum constituit, quod in Angelis et homine integro poterat liberum arbitrium cum solo generali concursu elicere talem actum, in statu autem naturæ lapsæ non potest, nisi juvetur, ita vero adjutum possit illum actum ejusdem speciei et naturæ elicere, alias falsum esset posse hominem lapsus elicere talem actum, etiam cum adjutorio Dei. Atque ita intellexerunt et secuti sunt D. Thomam Cajetanus, Soto, Medina, et alii auctores. Et ideam supponunt Theologi antiquiores; sive enim sentiant hunc actum naturalem posse fieri ab homine lapsus per vires liberi arbitrii, sive cum auxilio gratiæ, omnes supponunt posse esse in illo sine modo charitatis, et ejusdem speciei cujus esset in homine puro, ut loquitur divus Thomas, quodlibet. 1, art. 8.

15. *Probatum ratione.* — Et ratione probatur, quia homo lapsus, præter cognitionem fidei potest habere cognitionem naturalem Dei, et ad illam in suo ordine obtinendam, et ad judicium ferendum, quomodo sit diligendus Deus sic cognitus, potest a Deo specialiter juvari, non confundendo naturale judicium cum judicio fidei, neque illi adjungendo peculiarem modum fidei in certitudine, vel aliam similem proprietatem, sed tantum juvando ut in proprio ordine judicium naturale perfectum sit; ergo simili modo potest voluntas in hoc statu sequi intellectum amando Deum solum ut propositum per naturalem cognitionem et judicium, et similiter juvari a Deo ad aman-

dum illud obiectum super omnia, prout præcise proponitur, ac subinde dilectione naturali sine elevatione vel confusione cum amore charitatis. Antecedens videtur profecto per se notum, quia ille modus providentiæ non solum non includit repugnantiam, verum etiam non excedit debitum ordinem, et suavitatem providentiæ Dei cum hominibus hujus status. Unde non solum illud intelligimus de potentia absoluta, sed etiam de ordinata; imo credimus hoc auxilium sæpe datum esse a Deo philosophis etiam infidelibus ad naturalem Dei cognitionem, verius obtinendam, maxime ad speculativam. Cur ergo non interdum id faciet in practica? Consequentia vero probatur a paritate rationis, et quia nulla probabilis apparet ut hunc modum providentiæ et usum ejus negemus. Alias eadem ratione dici posset Deum non juvare hominem lapsus ad habendum aliquem amorem ipsius Dei in hac vita, nisi ad supernaturalem et infusum, et consequenter quoties aliquem Dei amorem in nobis experimur, certum nobis esset talem amorem esse supernaturalem et charitatis, quod certe incredibile est, et parum consentaneum aliis dogmatibus fidei, præsertim illi quod non possumus esse certi de nostra justitia.

16. *Excluditur unus sensus assertionis tertiæ.* — Quocirca tribus modis intelligere possumus hominem lapsus diligere super omnia Deum ut finem naturalem. Primo, amando unico simplici actu Deum ut auctorem omnium bonorum gratiæ et naturæ. Ubi particula, *ut*, non rationem sub qua tendit actus in tale obiectum, sed in quam tendit, demonstrat. Tunc autem ratio auctoris naturæ non est in illo objecto adæquata, sed inadæquata modo nostro intelligendi respectu talis amoris. Nihilominus tamen non potest sic diligi nisi modo supernaturali, quia totum illud obiectum supernaturale est, et bonitas illa naturalis non amatur, nisi ut inclusa in una eminentissima bonitate, quæ omnia complectitur. Quapropter de hoc actu verum est esse proprium amorem charitatis, et non posse haberi sine habitu gratiæ vel præexistente, quando ille actus elicitor ab habitu charitatis, vel saltem consequente secundum ordinem naturæ, ut in primo actu, qui non elicitor ab habitu, sed ad illius infusionem disponit. Sed tamen nunc de hoc actu non tractamus.

17. *Excluditur alter sensus.* — Secundo modo potest diligi Deus ut finis naturalis in ratione objecti formalis, quod amatur, ita ut illa præcisa ratio sit adæquata objecto illius amo-

ris, quia præcise sub ea ratione consideratur et voluntati proponitur. Potest autem sic proponi et considerari per solam fidem, nam sicut hæc veritas, quod Deus sit auctor naturæ, licet possit cognosci ratione naturali, altiori modo cognoscitur et creditur per fidem, ita etiam sine interventu rationis naturalis potest fides proponere voluntati Deum ut finem naturalem tanquam super omnia diligendum; potest ergo etiam a voluntate sic amari. Tunc autem amor ille, si procedat ex conformitate illius ad regulas fidei et prudentiæ infusæ, in se est supernaturalis, et specie distinctus ab actu mere naturali, sicut de aliis etiam actibus moralium virtutum infusarum libro sequenti dicemus. Ideoque ad habitum charitatis pertinet, et ut connaturali modo fiat, illum, et consequenter etiam gratiam prærequirit. Nihilominus tamen ille actus esse potest ante habitum gratiæ ex solo auxilio divino, non tantum ordine naturæ, quod est fere certum, sed etiam duratione temporis, quod est valde probabile, quia ille actus, etiamsi charitatis sit, non est ita perfectus ut sit sufficiens dispositio ad gratiam, quia non perfecte convertit animam ad Deum et ad omnium præceptorum ejus observationem, ut ex supra dictis intelligi potest. Sed de hoc latius in materia de Justificatione, nam etiam nunc non de isto actu tractamus, quem supernaturalem esse supponimus.

18. *Tertius sensus in quo assertio tertia procedit.* — Tertio ergo modo diligitur Deus ut auctor naturæ secundum eam præcise rationem, per naturale lumen consideratus tanquam dignus ut diligatur super omnia secundum rectam rationem, sicut diligitur ab Angelo, vel potuit diligi ab homine integro ex puris naturalibus. Et hunc actum dicimus esse posse in homine lapsus a Deo convenienter adjuto, et nihilominus esse ejusdem speciei et substantiæ, cujus esset in natura integra, sicut observatio aliorum præceptorum naturalium est ejusdem speciei, licet fiat cum adjutorio gratiæ. Unde etiam fit talem actum in natura lapsa de se non postulare habitum infusum; imo neque fidem, quantum est ex natura ejus, quia per se non procedit ex fide. Atque ita concludimus habitualement gratiam non esse necessariam ad eliciendum hunc actum in natura lapsa; ostendimus enim hujusmodi necessitatem nulla ratione sufficienti aut fundamento niti; sine ratione autem non est talis necessitas asserenda. Eo vel maxime quod etiam exemplo et ratione ostendimus inveniri hunc actum sine gratia habituali, sive antecedente,